

Nai Kalawa e 12 ni Wiliki ni Vola Tabu (Fijian)

How to Read the Bible ~12 Simple Guidelines

Doctrine

Information offered by the
National Working Group on Doctrine

Nai Kalawa e 12 ni Wiliki ni Vola Tabu

How to Read the Bible 12 Simple Guidelines

Na veibataki ni Vola Tabu e dua na leqa levu ka tara na Lotu Vakarisito e daidai. Oqo edua na gagadre bibi e sotava tiko na Lotu sai koya nai vakarau ni wiliki ni Vola Tabu kei na bula ni Lotu Vakarisito ena kena vakaibalebaletaki na Kosipeli kina noda bula ena gauna oqo. Ena kena gadrevi me da vukei, e dodonu meda kila e vica nai kalawa rawarawa vakaoqo. Eda vakavinavinaka ena veisala eso eda sa kila ena kena vulici ka vakadewataki nai Vola Tabu, na ka eda gadreva vakalevu ena gauna oqo, sega ni sala ni vakadidike se valalelewa vakai Vola Tabu, ia na sala dei ni kena vakavoui na noda vakararavi. Vua na Kalou kei na Nona Vosa. Oqo eso nai dusidusi ka na rawa ni tuberi keda ena noda curuma yani na loma ni tukutuku ni Vola Tabu ka me na curumi keda kece vaka talega kina, vakauasivi cake vei ira eso era sega ni vakabauta nai Vola Tabu ena kena vakayagataka cala nai Vola Tabu [mai na vakasama nei Gomes].

1. A cava nai Vola Tabu? / What is the Bible?

Dina ga ena gauna oqo ni ra lewe levu era sega ni dau wili Vola Tabu, ia era lewe levu talega era kila vinaka e so na lewe ni Vola Tabu. Baleta ga ni vola oqo e tara sara yani nai vakarau ni noda bula kei nai vakarau ni noda vakabauta vakalotu. Na veivakasama kei nai vakavuvuli ka a volai enai Vola Tabu ena rua vakacaca na udolu na yabaki sa oti, sa toso tikoga na kena veibataki. Oqo na vuna e sega kina ni rawa nida vakawaletaka ga nai vakavuvuli bibi enai Vola Tabu. Nai vola ka volai ena loma ni udolu na yabaki, sai koya nai Vola Tabu era sa vakacokotivata kina na veimataqali vola. Na Lotu Vakarisito e wasea vakarua nai Vola oqo ka volai taumada ena vosa vakalpiriu kei na vosa Vakirisi, ko ya nai Vola Tabu Makawa [VTM] kei nai Voka Tabu Vou [VTV]. E vuqa nai Vola Tabu ena Lotu Porotesitiani era vakayagataka e 66 nai vola, 39 mai nai Vola Tabu Makawa, (Vola Tabu vaka-Ipiriu) kei na 27 enai VTV. Na Lotu Katolika kei na levu na Lotu makawa ena Tokalau e Loma [Eastern Orthodox] era vakaikuritaka mai nai TVM] nai vola ka vakatokai na Apocrypha, sa vaka ga nai Vola Tabu, sa sega ni baleti koya, sa baleta ga na Kalou. Na kenai naki kei na kaukauwa e koto kina e mai vakavouya na noda veiwekani kei na Kalou Bula ena vuku ni noda vakabauti Jisu Karisito ka vukei keda talega ena noda vakaveiwekanitaki vaka-tamata ka vaka kina na vuravura taucoko [mai vei Miglimore]..

2. Wilika nai Vola Tabu—e rawa nida vakararavi kina! / Read the Bible - it is Reliable!

Meda kila tiko ni na dredre meda kila na ka e vinakata na Kalou ki na noda dui bula, se ki nai vavakoso lotu se ki vuravura kevaka eda sega nida wilika nai Vola Tabu. Ni ko wilika tiko nai Vola Tabu me kakua ni tarovi iko ke ko sega ni kila eso na ka ko wilika tiko, vakabauta ga ka cakacakataka na dina ko sa vulica rawa. Na nomu tubu cake Vakarisito kei na nomui tutu vakatisaipeli [gonevuli] vinaka I Jisu ena vakatau ena nomu dauwilika wasoma nai Vola Tabu. Taura matua na vosa vuku oqo. “Nai vola oqo e na tarovi iko mai na nomu vakayacora nai valavalaca, se nai valavalaca ena tarovi iko mai na nomu wilika nai vola oqo.” E lewe vuqa na tamata lotu era sega ni taura vinaka na vakabauta baleta ga nira sega ni wilika se vulica na Vosa ni Kalou me nodra “YAVU.” Nai Vola Tabu sa Vosa ni Kalou baleta ni ologi ka kovuti tu kina nai tukutuku ni Nona veivakabulai ko Jisu, ko Koya ka lauvako, na Turaga ka tucake tale, sai Koya ga nai vakaraitaki dina ni Vosa ni Kalou. Nai Vola Tabu sa sega ni dua vei ira nai vola ni veivakatisaipelitaki, ia sai koya duaduaga nai vola ka yavutaki koto kina na kaukauwa ni noda kila ka vakadinata na vakabauta Vakarisito kei na bula vakaibalebale [na vakasama nei Schneiders].

3. Wilika nai Vola Tabu ena Yalo ni Masumasu / Read with a Prayerful Heart

Nanuma tiko ni Vola Tabu e kune kina nai tukutuku ni Nona veivakabulai na Kalou vei keda na tamata. Baleta ni Vosa ni Kalou, sa dodonu meda wilika ena yalo ni masumasu meda rawata kina na veituberi ni vosa ni Yalo Tabu vei keda ka sega ni dua tani na vosa e curumi keda, se dua na ka tani e vakavuna ko vuravura. Nai Vola Tabu, sai koya ga na Nona vakatakilai Koya mai na Kalou vei Karisito ki vuravura, sa kenai balebale ga meda wilika ka doka ena dela ni noda vakabauta kei na masumasu. Vei ira era vakasaqara nai balebale ni vakabauta, nai Vola Tabu ena sega ni solia mai na kenai balebale ke raici ga me dua nai vola ni vakasala ena bula savasava se dodonu. Nai Vola Tabu e dua nai vola ka vakavurea na veivakavoui kei na veisau vou, edua nai vola kevaka eda bulataka ena veisautaka na bula ni yalo kei na taucoko ni bula e vuravura.

4. Me wiliki nai Vola Tabu enai Vavakoso Lewe ni Lotu / Read the Bible in the Community of the Church

Sa sega walega ni soli nai Vola Tabu na Kalou ki vuravura, ia sa solia talega na Kalou ki nai vavakoso lewe ni Lotu—me ra vakadinadinataki Karisito tiko yani ki na vuravura. Sa dua nai tavi levu ni Lotu me tiki ni kena vakadewataki na Loloma levu ni Kalou, na loloma ka sega ni veisausaumitaka na ca kei nai naki ni Kalou e vuravura. Sa vinaka na noda dau wilika taudua nai Vola Tabu, ia sa na yaco me veivakaleqai kevaka meda vakadewataki tikoga me baleti keda yadua se AU ga. Ena vuku ni noda dau vakadonui keda ga ka vakaqoroqoro ya na noda vakavakadewa, sa ka bibi sara ka yaga talega na nodra wilika nai Vola Tabu ena dua nai lala ka ra gadreva dina mera vulica nai Vola Tabu ka vakayagataka na nodra nanuma kei ira na kena dau ni Vola Tabu enai soqosoqo lewe ni lotu. Kei na noda cakava oqo, meda nanuma vinaka tiko meda wilika tikoga nai Vola Tabu kei nai tukutuku ni veisiga ena niusiveva [newspapers] ka me vukei keda meda kila se cava e kaya tiko na Vosa ni Kalou ki na vuravura ni Kalou [vakasama mai vei Barth].

5. Qarauna na O ka tu e matamu / Be aware of Bias

Nanuma tiko na nomu wilika nai Vola Tabu sa dau tara talega na ka eda dau nanuma se vakasamataka, ko ya na nodai vakarau ni bula. Na noda dui tovo vakalotu se vakavanua sei vakarau ni bula sa dau tara talega nai tovo ni noda kila ka vakadewataka na veitiki ni Vola Tabu. Me vaka ni dredre meda wasei koya na dauvakavakadewa mai na ka e vakadewataka, o koya gona e sega kina ni rawa meda vakadewataka ena noda wilika vakai keda ga na veitiki ni Vola Tabu. [kaya ko Brueggermann]. Na ka dina oqo, e sega ni dua e wilika nai Vola Tabu e galala mai na veivakasama eso, se nai vakarau ni bula e vauci kina nona bula. Sa kenai balebale na ka dina e kaya e dua , e vu mai na dina ni veika e kila. Meda lako tani mai na O ka vakataotaka na matada sa dodonu ga meda wilika nai Vola Tabu ena nodra veitokani na kena Dau ni Vola Tabu kei na noda kila tiko na Lotu eda lewena sa 2000 na yabaki vakacaca na kena tauyavutaki---ena sala ga oqo sa da doudou kina meda wilika vakalevu nai vola tale eso me veivuke.

6. Tawa Cala /Infallibility, Inspiration and Authority

Ni dauvakayagataki ni vosa “ni tawa cala” enai Vola Tabu sa dusia ga ni rawa nida vakadinata ni tu kina nai tukutuku ni veivakabulai—ena dua tale na vosa, na veika e vakaraitaka me baleta na veivakabulai ni Kalou kei na noda voli ena dra i Jisu ki na bulavou eda sa rawata, ko ya e “Tawa Cala.” Nai Vola Tabu e rawa nida vakabauta ni na kauti keda ki nai naki cecere ni Nona veivakabulai na Kalou, ko ya ena noda dui bula yadua kei na bula vakamatatamata. Ni “tawa cala” ni Vola Tabu e sega ni kenai balebale ni dodonu kece tu na veimalanivosa kece enai Vola Tabu. E tu eso na cala, me vaka na veika e vakarautaki me vakaoqo: e tini na maile ni dodonu me lima na maile, kei na veivanua se na yacadra. Ena vuku ni vakabauta kei na veika ni bula sa dodonu me vakabauti nai Vola Tabu—sa no kina nai tukutuku ni veivakabulai ni Kalou ena vukumu, vukuqu kei na vukui vuravura taucoko.

7. Nai Vakavakadewa kei nai Vola Tabu / Interpretation and the Bible

Nai Vola Tabu e dua nai vola makawa sara ka veicurumaki kina nai vakarau ni bula vakavanua, veika vakapolitiki, veivakasama vakacioloji (veivakasama me baleta na Kalou), ka gadrevi me vakadewataki me baleta na noda bula ena gauna oqo. Na noda wilika nai Vola Tabu sa okati kina na noda wilika ka vakadewataka se vakaibalebaletaka me da kila na kenai balebale kina noda bula. E dredre meda wilika nai Vola Tabu ka sega nida wilika ena rarama ni veika eda kila tu; vakakina ena so na gaunisala eda bulia, ka vakavuqa ga me vakabuwwataka na matada. Na wili niusiveva mada ga e tu kina na nodra vakadewa se vakasama na dauvolavola—sa vaka talega kina nai Vola Tabu ni tu kina na vakasama kei nodra vakavakadewa talega na Dauvolavola. Na sala e taurivaki ena kena vakadewataki nai Vola Tabu sa kenai naki ga meda kila ka vakaibalebaletaka na Vosa ni Kalou vei keda ena gauna oqo. Nai naki levu ga ni vakavakadewa kei na vakaibalebaletaki ni Vola Tabu e koto kina e tolu na ka bibi meda vakayagataka—e vakatoka e dua na kena dauni- Vola Tabu, ko Ricoeur, “Ena Daku ni veitiki ni Vola Tabu, e Loma ni veitikina kei na veika e koto E Muri ena veitiki ni Vola Tabu.”

8. Tosoyani se dewa yani mai na “Gauna ko ya kei na Vanua ko ya” kina “Gauna oqo, Ki ke” / Moving from the “Then and There” to the “Here and Now”

Na noda kila e dua na tikina se dua na wase mai nai Vola Tabu ena kenai balebale ea vakadewataki taumada kina kei na noda sa mai vakaibalebaletaka ena noda bula ena gauna oqo, sa na gadrevi kina na kena vakayagataki “na sala ni vakadewai Vola Tabu [exegesis]” Taumada na noda vakadewataka e dua na tikina me vaka sara ga na veika e koto kina. Sa kenai balebale ko ya na noda doka na veika sa volai oti tu ka sega nida vakaikuritaka tale e dua na vosa sei vakamacala ka sega ni naki dina ni tikina ko ya. Oqo e sega ni kenai balebale ni rau sega ni veiganiti na vakadewa ‘ena Gauna kei na Vanua ko ya’ kei na Gauna oqo, Ki ke.’ Sa kenai balebale ko ya ni sa mai sota na “makawa kei na vou” ni vakavakadewa kei na kena vakaibalebaletaki. Na kena mataqali vakavakadewa meda qarauni keda kina sai koya na kena vakaibalebaletaki e dua na tikina e na dua ga na vakasama sa tu rawa vei keda ka veicalati kei nai naki nei koya ka vola taumada [eisegesis]. Raica lesu ga mo vakadewataka ka vakaibalebaletaka na tikina ko ya mai na vanua e no kina na tikina. Mo wilika na veivakasama sei talanoa ni bera na tikina ko ya, ka wilika talega na veivakasama kei nai talanoa ni sivia na tikina ko ya. Baleta ni ko calata oqo, e dauvei vakacalai vakalevu ena kena wiliki nai Vola Tabu.

9. Na Liu, Na Loma kei na Muri ni Tiki ni Vola Tabu / The Behind, the Within and the Infront of the Biblical Text

Ena vukea ga na kena taucoko na noda wilika nai Vola Tabu kei na kena vukea na vakasama ni buli cioloji, e na uasivi me tiko kina na tolu na tikina oqo: “Na Liu, Na Loma kei na Muri” ena tiki ni Vola Tabu. ‘Na Liu’ sa okati kina na noda kauwaitaka nai tovo ni bula ni vanua, nai tovo ni bula vakalotu, bula veimaliwai keina veika vakapolitiki ka tara se no ka rokataka na tikina ko ya. ‘Na Loma’ sa okati kina na noda kauwaitaka nai tovo ni bula vakavanua, vakalotu vakapolitiki kei nai tukutuku ni veigauna eso e tara na nona bula na dauvolavola kei ira e volavola vei ira ena gauna sara ga e volai kina na tikina ko ya. ‘Na Muri’ sa bibi sara baleta ni tara sara ga na nodra bula na vakabauta ena gauna oqo, Ki Ke se ena vanua oqo. Nai vakarau ni vakavakadewa oqo e na baleta ga na taro “A cava na kenai balebale vei keda ena gauna oqo?” Na tolu na sala ni vukei ni vakavakadewa sa yaga me yavu ni noda kila nai Vola Tabu. Ena gogo ka veilecayaki na wili Vola Tabu ke sega na tolu na yavu oqo. Sa bibi sara meratou tiko kece ena noda vakavakadewa.

10. Nai Vukevuke ni noda Vakavakadewa: na Kena Ki / The Interpretive Guideline (“the” Hermeneutical Key)

Ni da veitalanoa ena kena dauvakadewataki nai Vola Tabu e yaga meda dau taroga na veitaro oqo: Nai vakavakadewa oqo se na kena ko ya, sa yacova se tara li na bula kei na yaloi Koya ka mate ka tucake tale mai na mate? Na cioloji ni “Kalou ka lauvako mai na kauveilatai” kei na bula nei Jisu—na nona duavata kei ira na dravudravua kei ira na vakaloloma [tawa wili] sa uto ni vakavakadewa? Sa sega nida vakatubutaka oqo, ia sa tikina bibi sara ni noda vakadewataki nai Vola Tabu. Ke dua e vakatura mai “e dua” nai vukevuke se “nai” vukevuke ni vakavakadewai Vola Tabu, tovolea mo dikeva sara ke sala vata kei na kena eda vakatura tiko. Ni bera ni ko vakatulewa sara se ko lomalomarua, raica se nai vakavakadewa koya e vakaraitaka mai na loloma tawa yalani kei na nona vinaka na Kalou ka vakaraitaki ena bula kei na nona soli bula ko Jisu ka vakaraitaka mai na kauveilatai? Oqo ga na vakasama cecere ka ubia nai tovo ni nodra vakavakadewa na vola nai vola enai Vola Tabu Vou. Oqo ga na sala sei vukevuke me tarovi keda mai na cala, lomalomarua se veilecayaki ni noda vakadewataki na noda vakabauta ena cioloji kei na bula vakarisito.

11. Kua ni wilika ga, vakayacora sara! / Don't Just Read it - Do It!

Na noda wilika na veitiki ni Vola Tabu ena loma ni vavakoso lotu, ena sega na betena kevaka oi keda eda wilika eda sega ni cakacakataka ena noda vakabauta na veika eda wilika. E dodonu meda bulataka na veika sa vakarota nai Vola Tabu. A kaya ko Bengel, e dua na dau ni Vola Tabu, "Vakayacora sara vakavinaka ki na nomu bula na ka e kaya na tiki ni Vola Tabu, vakayacora sara vakavinaka ki na tiki ni Vola Tabu ni tara se vakaibalebale ki na nomu bula." Eda na vakayacora vakavinaka na tikina oqo keda bulataka nai balebale ni veitiki ni Vola Tabu eda wilika. E dua nai tavi bibi ni noda vakabauta, sai koya na kena vakayacori vakavinaka na ka e kaya na tiki ni Vola Tabu ko ya; sa uasivi ko ya mai na drau nai vakamacala walega. Nai Vola Tabu sa tukuna vei keda na nona vakasaqarai keda ka vakabulai keda na Kalou. Nai Vola Tabu sai tukutuku ni nodratou cakacaka kei na veika eratou cakava tiko na Lewe Tolu VaKalou me vakabula na vuravura oqo. Na tamata Vakarisito ka yavutaka nona bula enai Vola Tabu sa rekitaka me vakaraitaka tiko na nona cakacaka ni veivagalalataka na Kalou ena vukui Jisu na Turaga. Eda na sega ni vakila sara na veika eda sega ni vakayacora, a kaya ko Kierkegaard, na Dau ni Cioloji.

12. Na Wili Vola Tabu kei na veivakatisaipelitaki / Bible Reading and Discipleship

Vei keda na Lotu Vakarisito na veiwekani ni Kalou kei na vuravura sa vakaraitaki sara vakamatata ena bula nei Jisu Karisito. Sa sega ni dua na ka e vunitaki se dua nai vakatakilakila vuni me rawa nida kila kina nai Vola Tabu. Nai Vola Tabu sa matata ka makare tu na kenai tukutuku, ka sa dola raraba tu, sa sega na ka e vunitaki kina. Sa uto ga ni tukutuku ni Vola Tabu sai koya na nona veivakabulai ko Jisu na Turaga. Ko ya nai tukutuku ni veivakavoui me baleta na veivakabulai kei na dodonu ka sa sureti keda meda vakayacora kina e dua na ka. Ena nona loloma sa veivakabulai, ena vakabauta, eda sa kacivi kina meda lako tani mai na ca, mai na noda talai dredre, meda vakarorogo vua na Kalou. Mai na kenai tekivu me yacova na kenai otioti nai Vola Tabu sa sinai enai talanoa meda veitalanoataka se veivosakitaka. Vei keda na vakabauta kei ira era sega ni vakabauta na veitalanoa ena vakavurea na veika e tarai keda yadua ka tara talega na bula raraba. Sa matata sara ni sa ka bibi ga ena noda kila nai Vola Tabu, ko ya, na noda bulataka ena noda dui bula yadua, se bula raraba ni noda veivakatisaipelitaki. Ena noda muri Karisito, o koya ka lauvako ka tucake tale mai na mate, sa rawa kina vua e dua me vakaibalebale vua na vakabauta sa veivakabulai; sa na vakaibalebale talega ka dina na veika sa volai tu enai Vola Tabu. Ko ira ga era wilika nai Vola Tabu ena nodra bula taucoko ni nodra muri Jisu era na kila nai balebale ni Vosa ni Kalou ka bulataka na kenai naki.

Rev. Dr John Hirt Ph.D, University of Sydney email: jhirt@mail.usyd.edu.au
Fijian translation: Rev. Dr Jovili Meo for Multicultural and Cross-cultural Ministry /
Doctrine Working Group – National Assembly.